

LEÏLA
SLIMANI

Țara celorlalți

*

Războiul, războiul, războiul

Traducere din limba franceză și note de
Daniel Nicolescu

*În memoria lui Anne și a lui Atika,
a căror libertate nu încetează să mă
inspire.*

Mamei mele adorate.

Blestemul acestui cuvânt: metisaj,
să-l marcăm în pagină cu litere
de-o șchioapă.

Édouard Glissant,
L'intention poétique

I

Când a vizitat pentru prima oară ferma, Mathilde și-a zis: „E prea departe“. O asemenea izolare o neliniștea. Pe vremea aceea, în 1947, nu aveau mașină și străbătuseră cei optzeci și cinci de kilometri care-i despărțeau de Meknès cu o teleguță veche mînată de un țigan. Amin nu lua în seamă disconfortul pricinuit de bancheta de lemn și nici praful care-o făcea pe nevastă-sa să tușească. N-avea ochi decât pentru peisaj și se arăta nerăbdător să ajungă pe pămînturile pe care i le dăduse în grijă tatăl său.

În 1935, după ani de trudă ca traducător în armata colonială, Kadour Belhaj cumpărase acele hectare de pămînt pline de bolovani. Îi mărturisise fiului său că năzuia să facă din ele o exploatație agricolă prosperă care să poată hrăni generații întregi de copii ai neamului Belhaj. Își amintea de privirea tatălui său, de vocea lui neșovăielnică atunci când își prezenta proiectele pentru fermă. Pogoane de vie, îi explicase el, și hectare întregi destinate cerealelor. Pe partea cea mai înșorită a colinei ar trebui construită o casă, înconjurată de pomi și de câteva rînduri de migdali. Kadour se simțea mîndru că acest pămînt era al lui. „Pămîntul nostru!“ Nu rostea aceste cuvinte precum naționaliștii ori coloniștii, în numele unor principii morale sau al unui ideal, ci în calitate de proprietar fericit că se află în dreptul lui. Bătrînul Belhaj voia să fie înmormîntat aici și tot

aici să fie îngropați și copiii lui, voia să fie hrănit de acest pământ și tot aici să-și aibă ultima locuință. Dar a murit în 1939, când fiul lui se înrolase în regimentul spahiilor și purta cu mândrie burnuzul și șalvarii. Înainte să plece pe front, Amin, fiul cel mare și, de-acum, capul familiei, i-a închiriat domeniul unui francez originar din Algeria.

Când Mathilde l-a întrebat din ce pricină murise so-crul ei, pe care nu-l cunoscuse, Amin și-a atins pântecul și a clătinat din cap în tăcere. După o vreme, Mathilde a aflat ce se întâmplase. Întors de la Verdun, Kadour Belhaj începuse să sufere de dureri cronice de stomac, și niciun tămăduitor marocan sau european nu izbutise să-l însănătoșească. El, care se fălea că e un om cu capul pe umeri, care era mândru de educația primită și de talentul pentru limbile străine, se târâse, rușinat și deznădăjduit, la subsolul unde locuia o *chouafa*¹. Vrajitoarea încercase să-l convingă că i se făcuseră farmece, că cineva îi dorea răul și că durerea era pricinuită de un vrăjmaș de temut. Îi dăduse o hârtie împăturită în patru, în care se afla pudră galbenă de șofran. Chiar în seara aceea, băuse leacul dizolvat în apă și murise după câteva ceasuri, în chinuri groaznice. Celor din familie nu le plăcea să pomenească întâmplarea. Le era rușine de credulitatea tatălui și de împrejurările decesului, fiindcă venerabilul ofițer se scăpase pe el în curtea interioară a casei, iar *djellaba*² lui cea albă fusese toată mânjită cu scârnă.

În ziua aceea de aprilie a anului 1947, Amin i-a zâmbit Mathildei și l-a zorit pe vizitiu, care-și freca picioarele

1. Clarvăzătoare-vindecătoare în spațiul arab.

2. Haină lungă și largă, desfăcută pe părți, cu glugă, purtată în lumea arabă atât de femei, cât și de bărbați.

goale și murdare unul de altul. Țăranul și-a biciuit catârul cu mai multă râvnă și Mathilde a tresărit. Violența țiganului o revolta. Pocnea din limbă, „Ra!“, și plesnea cu biciul crupa scheletică a dobitocului. Era primăvară și Mathilde era însărcinată în două luni. Câmpurile erau smălțate cu gălbenele, nalbe și otrățel. Un vânt răcoros legăna tulpinile de floarea-soarelui. De o parte și de alta a drumului se aflau proprietăți ale coloniștilor francezi, stabiliți aici cu douăzeci sau treizeci de ani în urmă și ale căror plantații înaintau lin până spre zare. Cei mai mulți veneau din Algeria, iar autoritățile le oferiseră cele mai bune pământuri și cele mai întinse tarlale. Amin și-a lungit un braț și și-a pus cealaltă mână streășină la ochi ca să se ferească de soarele amiezii și să contemple uriașa întindere care i se oferea privirii. I-a arătat apoi nevastei cu degetul un șir de chiparoși care împrejmuiseră domeniul lui Roger Mariani, care făcuse avere din vin și din creșterea porcilor. Din drum nu se puteau vedea nici casa stăpânului, nici terenurile cu viță-de-vie. Dar Mathildei nu-i venea greu să-și închipuie averea acestui om de la țară, avere care o umplea de speranță și în privința propriului ei viitor. Priveliștea, de o frumusețe senină, îi amintea de o gravură agățată deasupra pianului, în casa profesorului ei de muzică din Mulhouse. Și-a adus aminte de lămuririle acestuia: „E în Toscana, domnișoară. Poate că într-o bună zi o să ajungeți în Italia“.

Catârul s-a oprit și a început să pască iarba care creștea pe marginea drumului. N-avea deloc chef să urce povârnișul din față, acoperit cu pietroaie albe. Scos din fire, vizitiul s-a ridicat în picioare și a început să improaște dobitocul cu ocări și lovituri. Mathilde a simțit cum îi dau lacrimile. A

încercat să se stăpânească și s-a lipit de bărbatu-său, care a socotit deplasată pornirea ei de duioșie.

— Ce-ai pățit? a întrebat-o Amin.

— Spune-i să nu mai lovească bietul catâr.

Mathilde și-a pus mâna pe umărul țiganului și s-a uitat la el ca un copil care încearcă să domolească un părinte furios. Dar vizitiul s-a întărit. A scuipat pe jos, și-a ridicat mâna și i-a spus:

— Ți-o fi și ție de bici?

Dispoziția oamenilor s-a schimbat și, odată cu ea, și peisajul. Au ajuns pe vârful unei coline cu coastele pleșuve. Fără flori, fără chiparoși, doar câțiva măslini care supraviețuiau printre pietre. Colina răspândea o senzație de dezolare. Nu mai suntem în Toscana, s-a gândit Mathilde, ci în Far West. Au coborât din brișcă și au mers până la o micuță clădire albă și lipsită de farmec, al cărei acoperiș era făcut dintr-o simplă bucată de tablă. Nu era o casă, ci o înșiruire rudimentară de cămăruțe, întunecoase și umede. Singura fereastră, cocoțată foarte sus ca să stăvilească invaziile de dăunători, lăsa să pătrundă o lumină slabă. Pe pereți, Mathilde a observat câteva aureole mari și verzui pricinuite de ultimele ploi. Fostul locatar locuia singur; soția lui se întorsese la Nîmes după pierderea unui copil, iar el nu se gândise să transforme clădirea într-un loc primitiv, capabil să adăpostească o familie. În ciuda aerului destul de cald, Mathilde se simțea înghețată. Proiectele pe care i le prezenta Amin o umpleau de neliniște.

*

Acceași tulburare o cuprinsese atunci când a aterizat la Rabat, pe 1 martie 1946. În ciuda cerului incredibil de

albastru, în ciuda bucuriei de a-și regăsi soțul și a mândriei de a-și fi păcălit soarta, îi fusese frică. Călătorise vreme de două zile. De la Strasbourg la Paris, de la Paris la Marsilia și apoi de la Marsilia la Alger, unde se îmbarcase într-un Junkers vechi și crezuse că o să moară. Așezată pe o bancetă incomodă, printre bărbați cu privirile obosite de atâția ani de război, și-a stăpânit cu greu țipetele. În timpul zborului a plâns, a vomitat, s-a rugat la Dumnezeu. În gură i se amestecaseră gustul de fiere și cel de sare. Era tristă nu atât la gândul că va muri deasupra Africii, cât la acela că va apărea, pe cheiul unde o aștepta bărbatul vieții ei, într-o rochie boțită și mânjită de vomă. În cele din urmă a aterizat bine-sănătoasă, iar Amin era acolo, mai arătos ca niciodată, sub un cer de un albastru atât de intens, încât ai fi zis că fusese primenit cu toate apele lumii. Soțul ei a sărutat-o pe obraji, cu ochii țintă la privirile celorlalți pasageri. A apucat-o de braț într-un fel deopotrivă senzual și amenințător. Părea că vrea să o controleze.

Au luat un taxi, iar Mathilde s-a lipit de trupul lui Amin pe care-l simțea, în sfârșit, încordat de dorință, înfometat după ea.

— O să dormim la hotel astă-seară, a anunțat el special pentru șofer — și, vrând parcă să-și dovedească moralitatea, a adăugat: E soția mea. Tocmai ne-am reîntâlnit.

Rabat era un orașel alb și solar, a cărui eleganță a surprins-o pe Mathilde. A contemplat cu încântare fațadele în stil art deco ale clădirilor din centru și și-a lipit nasul de geamul mașinii ca să vadă mai bine femeile frumoase care coborau pe bulevardul Lyautey, cu mânușile asortate la pălărie și la pantofi. Pretutindeni lucrări, imobile în construcție, în fața cărora bărbați rufoși veneau în căutare

de muncă. Acolo, două măicuțe mergeau alături de două țărânci, care cărau niște legături de vreascuri în spate. O fetiță, tunsă băiețește, râdea de pe spinarea unui măgar de care trăgea un bărbat negru. Pentru prima oară în viața ei, Mathilde respira vântul sărat al Africii. Lumina a slăbit, devenind mai roz și mai catifelată. Îi era somn și se pregătea să-și lase capul pe umărul soțului ei, când acesta i-a dat de veste că ajunseseră.

N-au ieșit din cameră vreme de două zile. Ea, care era atât de interesată de ceilalți și de lumea de afară, a refuzat să deschidă obloanele. Nu se mai sătura de mâinile lui Amin, de gura lui, de mirosul pielii sale, care, acum își dădea seama, păstra ceva din aerul acestor ținuturi. Amin o fermeca de-a dreptul, așa că îl ruga să rămână în ea cât mai mult cu putință, chiar și în somn, chiar și atunci când stăteau de vorbă.

Mama Mathildei spunea că suferința și rușinea sunt cele care trezesc la viață amintirea condiției noastre de animale. Dar niciodată nu-i pomenise de această plăcere. În timpul războiului, în serile apăsătoare și triste, Mathilde își oferea singură momente de extaz în patul înghețat din camera ei, de la etaj. Când răsună alarma ce vestea bombele, când începea să se audă zbârnâitul unui avion, Mathilde dădea fuga, dar nu ca să supraviețuiască, ci ca să-și ostoiască dorința. De fiecare dată când îi era frică, urca în camera ei a cărei ușă nu se închidea, dar Mathildei puțin îi păsa dacă ar fi surprins-o careva. Oricum, ceilalți preferau să stea strânși laolaltă prin gropi sau prin beciuri, voiau să moară împreună, ca niște animale. Ea se lungea în pat, și singurul mod în care-și putea domoli și controla spaima, singurul fel în care se simțea mai presus de război era să juișeze. Lungită

pe niște așternuturi soioase, se gândea la bărbații care străbăteau pretutindeni câmpurile, înarmați cu puști, bărbați lipsiți de femei tot așa cum era ea lipsită de un bărbat. Și, în timp ce-și frământa sexul, se gândea la imensitatea acestei dorințe nepotolite, a foamei de dragoste și de posesie care cuprinsese întreg pământul. Ideea acestei senzualități nesfârșite o cufunda într-o stare de beatitudine. Își zvârlea capul pe spate și, cu ochii pierduți, își închipuia cohorte de bărbați venind la ea s-o posede, s-o mulțumească. Frica și plăcerea i se amestecau în suflet și, când era în pericol, asta-i venea în primul rând în minte.

După două zile și două nopți, Amin, mort de sete și de foame, aproape s-a văzut silit s-o smulgă din pat, ca s-o facă să accepte să vină la masă pe terasa hotelului. Dar chiar și acolo, în timp ce vinul îi încălzea inima, Mathilde se gândea la locul dintre coapsele ei pe care Amin, în curând, avea să-l umple din nou. Soțul ei își luase însă un aer serios. A înfulecat jumătate de pui cu mâinile și a vrut să vorbească despre viitor. N-a urcat împreună cu ea în cameră și s-a indispus când ea i-a propus să-și facă siesta. În mai multe rânduri a dispărut ca să dea niște telefoane. Când l-a întrebat cu cine vorbise și când aveau să plece din Rabat și de la hotel, Amin a balmăjit:

— O să fie bine, i-a spus. O să mă ocup de toate.

După o săptămână, la capătul unei după-amiezi pe care Mathilde o petrecuse singură, s-a întors în cameră mânios, contrariat. Mathilde l-a acoperit cu mângâieri, i s-a așezat pe genunchi. Amin și-a muiat buzele în paharul cu bere pe care i-l întinsese și a spus:

— Am o veste proastă. Va trebui să mai așteptăm câteva luni până să ne instalăm la moșie. Am vorbit cu

chiriașul și a refuzat să plece de la fermă înainte de încheierea contractului. Am încercat să găesc un apartament în Meknès, dar mai sunt o groază de refugiați acolo și nu e nimic de închiriat la un preț acceptabil.

Mathilde era dărâmată.

— Și ce-o să facem?

— Până una alta, o să locuim la maică-mea.

Mathilde a sărit în picioare și s-a pus pe râs.

— Glumești, nu?

Părea că găsește situația caraghioasă, hazlie. Cum era cu puțință ca un bărbat ca Amin, un bărbat în stare să facă dragoste așa cum făcuse el cu o noapte înainte, să vrea s-o convingă că aveau să trăiască la maică-sa?

Amin n-a gustat însă gluma. A rămas așezat, ca să nu fie silit să îndure diferența de înălțime dintre el și Mathilde. Cu voce rece și ochii pironiți în pardoseala de ciment, a spus:

— Așa merg lucrurile aici.

Avea să audă adeseori propoziția asta. În clipa aceea a priceput că era o străină, o femeie, o nevastă, o ființă la cheremul altora. Amin se afla acum pe teritoriul lui, el explica regulile, el spunea ce cale trebuie urmată, stabilea granițele pudorii, ale rușinii și ale bunei-cuviințe. În Alsacia, pe vremea războiului, era un străin, un om aflat în trecere, obligat să fie discret. Când îl întâlnise în toamna anului 1944, îi fusese călăuză și protectoare. Regimentul lui Amin era încartiruit în târgul ei, la câțiva kilometri de Mulhouse, și trebuiseră să aștepte zile întregi ordine ca să înainteze spre est. Dintre fetele care au înconjurat jeepul în ziua când au sosit, Mathilde era cea mai răsărită. Avea umeri lați și pulpe de băietan. Privirile îi erau verzi ca apa

fântânilor din Meknès — și nu l-a mai scăpat din ochi pe Amin. În timpul săptămânii lungi pe care a petrecut-o în sat, l-a însoțit în plimbări, i-a făcut cunoștință cu prietenii ei și l-a învățat câteva jocuri de cărți. Era cu un cap mai mic decât ea și avea cea mai întunecată piele pe care și-o putea cineva închipui. Era atât de chipeș, încât îi era teamă că o să i-l fure careva. Teamă că e doar o vedenie. Niciodată nu mai simțise așa ceva. Nici măcar cu profesorul de pian, pe vremea când avea paisprezece ani. Nici măcar cu vărul ei Alain, care-i băga mâna pe sub rochie și fura cireșe pentru ea de pe malul Rinului. Dar ajunsă aici, pe pământul lui, se simțea neajutorată.

*

Trei zile mai târziu, s-au suit într-un camion al cărui șofer acceptase să-i ducă până la Meknès. Mathilde era stânjenită de mirosul camionagiului și de starea proastă a drumului. S-au oprit de două ori pe marginea șanțului, ca să poată să verse. Palidă și sleită, cu ochii țintă la o privesște căreia nu îi găsea nici noima, nici frumusețea, Mathilde a fost năpădită de alean. „Să dea Domnul, și-a zis ea, ca ținuturile astea să nu-mi fie dușmănoase. O să mă învăț vreodată cu lumea asta?” Când au ajuns la Meknès, se înnoptase, și o ploaie deasă și rece cădea pe parbrizul camionului.

— E prea târziu ca să te prezint mamei, i-a spus Amin. Dormim la hotel.

Orașul i s-a părut întunecat și ostil. Amin i-a explicat topografia locului, care corespundea principiilor enunțate de mareșalul Lyautey la începutul protectoratului. O demarcație strictă între medina, ale cărei moravuri ancestrale trebuiau ocrotite, și orașul european, ale cărui străzi purtau

nume de așezări franțuzești și care se dorea un laborator al modernității. Camionul i-a lăsat în partea de jos, pe malul stâng al uedului Boufakrane, la intrarea în orașul indigenilor. Acolo locuia familia lui Amin, în cartierul Berrima, foarte aproape de mellah¹. Au luat un taxi ca să ajungă pe partea cealaltă a fluviului. Au apucat-o pe o stradă lungă, în pantă suitoare, au trecut pe lângă niște terenuri de sport și au străbătut un fel de zonă-tampon, un *no man's land* care împărțea orașul în două și unde era interzisă construirea de noi clădiri. Amin i-a arătat tabăra Pouban, o bază militară care stătea aplecată deasupra orașului arab și-i supraveghea cele mai mărunte tresăriri.

S-au instalat într-un hotel acceptabil, unde recepțione-rul le-a cercetat, cu băgare de seamă funcționărească, actul de căsătorie și pe cele de identitate. Pe scara ce ducea spre camera lor, a fost cât pe ce să izbucnească o ciondăneală, fiindcă băiatul care era de jurnă pe etaj se încăpățâna să-i vorbească lui Amin în arabă, câtă vreme acesta i se adresa în franceză. Adolescentul i-a aruncat Mathildei niște priviri interpretabile. El, care trebuia să le ofere autorităților un document doveditor ca să aibă dreptul să circule noaptea pe străzile orașului nou, îi purta pică lui Amin deoarece se culca cu dușmanul și pentru că putea umbla liber. De-abia își lăsaseră bagajele în cameră, că Amin și-a pus din nou haina și pălăria.

— Mă duc să-i salut pe ai mei. N-o să întârzii. Nu i-a dat răgaz să răspundă, a trântit ușa, iar ea l-a auzit alergând pe scări.

Mathilde s-a așezat pe pat, cu genunchii strânși la piept. Ce căuta oare aici? De vină erau doar ea și orgoliul ei. Ea își

1. Ghetou, cartier evreiesc dintr-un oraș marocan.

dorise aventuri, ea se aruncase, ca o fanfaroană, în această căsătorie pe care prietenele din copilărie i-o invidiau pentru exotismul ei. Acum putea deveni ținta oricărei batjocuri, oricărei înșelăciuni. Poate că Amin se dusesese la vreo amantă? Poate chiar era însurat, de vreme ce tatăl ei îi spusese, cu o față stânjenită, că bărbații de pe-aici erau poligami? Ori poate juca cărți în vreun bistrou din apropiere, încântat nevoie mare că a izbutise s-o șteargă de lângă nevasta lui cea grăsană. A început să plângă. Îi era rușine că se lăsase stăpânită de panică, dar se înnoptase și nu știa unde se află. Dacă Amin nu se întorcea, avea să fie complet pierdută, fără bani, fără prieteni. Nu știa nici măcar numele străzii unde stăteau.

Când s-a întors Amin, puțin înainte de miezul nopții, stătea acolo despletită, cu fața îmbujorată și răvășită. I-a luat ceva timp să deschidă ușa, tremura, iar el a crezut că se întâmplase ceva. S-a aruncat în brațele lui și a încercat să-i explice teama, nostalgia, neliniștea nebună care o cuprinseseră. Amin nu înțelegea, iar trupul soției lui, care stătea agățată de el, i s-a părut cumplit de greu. A dus-o spre pat, unde s-au așezat unul lângă celălalt. Amin avea grumazul ud de lacrimi. Mathilde s-a liniștit, respirația i-a devenit mai domoală, s-a smârcăit de câteva ori și Amin i-a întins o batistă, pe care o ținea ascunsă în mânecă. A mângâiat-o încet pe spate și i-a zis:

— Nu te mai copilări! De-acum ești nevasta mea. Viața ta e aici!

După două zile s-au instalat în casa din Berrima. Pe străduțele înguste ale vechiului oraș, Mathilde a înșfăcat brațul soțului ei, de teamă să nu se rătăcească prin acel labirint unde se înghesuiau o grămadă de negustori,

unde vânzătorii de legume își lăudau marfa în gura mare. Îndărătul porții grele și ghintuite a casei aștepta familia. Mama, Mouilala, stătea în mijlocul curții interioare. Era îmbrăcată cu un caftan elegant de mătase, iar părul îi era acoperit cu un șal verde-smarald. Special pentru această ocazie, își scosese din sipetul de cedru niște bijuterii vechi din aur; brățări pentru gleznă, o fibulă gravată și un colan atât de greu, încât trupul ei firav se aplecase ușor înainte. Când cei doi au intrat, s-a repezit la fiul ei și l-a binecuvântat. I-a zâmbit Mathildei, care i-a luat mâinile într-ale ei și i-a cercetat chipul oacheș, obrații care căpătaseră un pic de roșeață.

— Ți-a urât bun-venit, a tradus Selma, sora mezină, care tocmai împlinise nouă ani și care stătea în fața lui Omar, un adolescent slab și tăcut, care și-a ținut tot timpul mâinile la spate și privirile în pământ.

Mathilde a trebuit să se obișnuiască cu acest trai în care stăteau claie peste grămadă, cu această casă în care saltelele erau năpădite de ploșnițe și de alți paraziți, unde nu te puteai feri de zgomotele trupești și de sforăituri. Cumnata ei intra neanunțată în cameră și se trântea pe pat turuind cele câteva cuvinte franțuzești pe care le învățase la școală. Noaptea, Mathilde auzea zbieretele lui Jalil, fratele cel mai tânăr, care trăia zăvorât la etaj, având drept singur tovarăș o oglindă pe care nu o scăpa o clipă din ochi. Fuma fără întrerupere din *sebsi*¹, iar mirosul de hașiș se împrăstia pe coridor și o zăpăcea.

1. Pipă tradițională marocană cu care se fumează kif, un amestec de cannabis, tutun și alte ierburi aromatice.